

ВИКОРИСТАННЯ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС ПРИ УКЛАДЕННІ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ

Н. В. Аляб'єва

*Приватне акціонерне товариство «АВК»,
вул. Першоолександрівська, 9, м. Донецьк, Україна, 83062.*

E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru

Отримана 24 жовтня 2011, прийнята 25 листопада 2011.

Анотація. У господарському процесі договір поставки використовується практично завжди. Це зумовлено зміною орієнтирів господарської діяльності в умовах глобалізму економіки – на широкі зв'язки із зарубіжними партнерами, експорту-імпорту товару, наміром вступити у Всесвітню торговельну організацію (ВТО). Зміни умов договору поставки торкнулися нормативної бази моделювання змісту договору – на основі Правил Інкотермс. Правила Міжнародної торговельної палати (ІСС) по використанню термінів для внутрішньої і міжнародної торгівлі діють у редакції 2010 р., встановлюють права й обов'язки сторін договору поставки з доставки товару і регламентують ризики втрати чи пошкодження товару, а також порядок несення витрат, пов'язаних з товаром, класифікуючи їх за чотирма відмінними між собою категоріями (Е, F, C, D). Введення в дію Правил Інкотермс в Україні має ряд відмінностей, які пов'язані з особливостями національного законодавства в цій галузі.

Ключові слова: Правила Інкотермс, зобов'язання, поставка, договір.

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРАВИЛ ИНКОТЕРМС ПРИ ЗАКЛЮЧЕНИИ ДОГОВОРА ПОСТАВКИ

Н. В. Алябьева

*Частное акционерное общество «АВК»,
ул. Первоалександровская, 9, г. Донецк, Украина, 83062.*

E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru

Получена 24 октября 2011, принята 25 ноября 2011.

Аннотация. В хозяйственном процессе договор поставки используется практически всегда. Это предопределено изменением ориентиров хозяйственной деятельности в условиях глобализма экономики – на широкие связи с зарубежными партнерами, экспорта-импорта товара, намерением вступить во Всемирную торговую организацию (ВТО). Изменения условий договора поставки коснулись нормативной базы моделирования содержания договора – на основе Правил Инкотермс. Правила Международной торговой палаты (ИСС) по использованию терминов для внутренней и международной торговли действуют в редакции 2010 г., определяют права и обязанности сторон договора по поставке товара и регламентируют риски потери или повреждения товара, а также порядок несения расходов, связанных с товаром, классифицируя их по четырем отличным между собой категориям (Е, F, C, D). Введение в действие Правил Инкотермс в Украине имеет ряд отличий, которые связаны с особенностями национального законодательства в этой области.

Ключевые слова: Правила Инкотермс, обязательства, поставка, договор.

THE USE OF INCOTERMS RULES DURING THE CONCLUSION OF TREATY OF DELIVERY

Nataliya Alyabeva

*Private joint-stock company of «AVK»,
9, Pervoaleksandrovskaya Str., Donetsk, Ukraine, 83062.
E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru*

Received 24 October, 2011, accepted 25 November 2011.

Abstract. Contract of supply is almost always used in economic process. This is predetermined by change of economic activity guiding lines in conditions of economy globalization – orientation towards wide contacts with foreign partners, export-import operations, desire to join WTO. Changes of terms of delivery contract were about normative base of modelling of subject-matter of the treaty on basis of INCOTERMS. International Commercial terms, created by International Chamber of Commerce, regulating using of terms for domestic and foreign trade at the moment are valid in 2010 year version. These terms determine rights and liabilities of Parties of the contract towards each other and regulate risks of losses or damages of the goods as well as order of bearing the costs revealed in the process of transportation, classifying them for four separate categories (E, F, C, D). Bringing into validity of new INCOTERMS 2010 on the territory of Ukraine has some specific features, connected with peculiar properties of national legislative basis in this field.

Keywords: INCOTERMS 2010, liabilities, supply, contract.

Вступ

Перехід до ринкової економіки і саме функціонування ринкового механізму можливі лише за умови, що основна маса товаровиробників – підприємств, громадян – має свободу господарської діяльності та підприємства. Результати цієї діяльності реалізуються на ринку товарів і послуг на договірних засадах. Перехід до ринку супроводжується звуженням планово-адміністративного впливу держави на майнові відносини і, отже, розширюється свобода вибору партнерів у господарських зв'язках і визначення змісту договірних зобов'язань. Це стосується, насамперед, договорів, спрямованих на забезпечення потреб організацій та громадян у матеріальних, енергетичних, продовольчих ресурсах (купівля-продаж, поставка, контракція, міна – бартер, поставка енергії тощо).

У нинішніх умовах зростає роль договору поставки як універсальної та найбільш доцільної форми опосередкування товарно-грошових відносин. В Україні договір поставки є малодослідженим, але слід назвати вчених, в роботах яких розглядаються деякі питання договірних зобов'язань поставки, зокрема роботи О. Глоба [1], О. В. Дзери [2], В. В. Сергієнко [3], Р. Б. Шишки [4] та ін.

У господарському процесі договір поставки використовується практично завжди. Це зумовлено зміною орієнтирів господарської діяльності в умовах глобалізму економіки – на широкі зв'язки із зарубіжними партнерами, експорту-імпорту товару, наміром вступити у Всесвітню торговельну організацію (ВТО). Зміни умов договору поставки торкнулися нормативної бази моделювання змісту договору – на основі Правил Інкотермс. Поява Правил Інкотермс підпорядкована ідеї інтеграції України у Європейське економічне співтовариство та адаптації її законодавства. Умови договору поставки повинні викладатися відповідно до вимог Міжнародних правил щодо тлумачення термінів Інкотермс. Тим самим змісту договору надано ще й приватно міжнародно-правовий характер [4, с. 169].

Основна частина

Метою дослідження є аналіз змісту правил Інкотермс, що використовуються в договірних зобов'язаннях поставки, практики їх застосування, положень законодавчої на наукової літератури.

Договір поставки відноситься до договорів про передачу майна у власність. Відповідно до

доктрини зобов'язального права «зміст договору як суспільного акта сторін становлять, по-перше, умови, щодо яких сторони дійшли згоди, і, по-друге, ті умови, які приймаються ними як обов'язкові на основі чинного законодавства» [5, с. 29].

Формування умов договору поставки підпорядковано принципу свободи договору, але разом з тим чинним законодавством передбачені обмеження свободи щодо предмета договору. Предмет договору поставки відноситься до суттєвих умов договору поставки, особливостями якого є:

- по-перше, сторонами цього договору – постачальником і покупцем – виступають особи, які займаються підприємницькою діяльністю;
- по-друге, предметом договору є товар, призначений для підприємницької діяльності чи для задоволення інших потреб, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням [6];
- по-третє, товар, що становить предмет договору і є річчю, як правило, визначеною родовими ознаками, на момент укладення договору між сторонами в натурі ще не існує. Він буде виготовлятися (замовлятися) і рівномірно поставлятися певними партіями після укладення договору [2, с. 323–324];
- по-четверте, моменти укладання і виконання договору поставки зазвичай не збігаються, оскільки виконання договору відкладається на майбутнє або здійснюється у вигляді одноразової поставки чи окремих партій протягом тривалого періоду;
- по-п'яте, договір поставки може бути оснований на адміністративному акті [2, с. 324].

З предметом договору поставки пов'язані такі правові категорії його характеристики як кількість, асортимент, якість, номенклатура. Відповідно до ст. 180 ГК України, при укладенні господарського договору сторони зобов'язані в будь-якому випадку погодити предмет (найменування, включаючи номенклатуру й асортимент, кількість і вимоги до якості товару), ціну та строк дії договору (час, упродовж якого існують зобов'язання сторін, що виникли на підставі договору) [1]. Найважливішим елементом предмета договору поставки є об'єкт,

тобто товар. Поряд з об'єктом договору, існує ряд елементів структури предмета, що виконують особливі функції в договорі. Це, перш за все, асортимент (найменування) товару. При характеристиці асортименту (найменування) виникають певні проблеми. Відповідно до ч. 2 ст. 266 ГК України [7], загальна кількість товарів, що підлягають поставці, їх часткове співвідношення (асортимент, сортамент, номенклатура) за сортами, групами, підгрупами, видами, марками, типами, розмірами визначаються специфікацією за згодою сторін, якщо інше не передбачено законом. Якщо передачі покупцеві підлягає товар у певному співвідношенні за видами, моделями, сторони мають погодити його асортимент. Як вважає російська дослідниця Т. Е. Кукіна, проблема пов'язана із використанням поняття «асортимент» у договорі поставки [8]. Асортимент – це термін роздрібної купівлі-продажу товарів. У договорі поставки (ст. 506 ЦК РФ, також і ч. 1 ст. 712 ЦК України орієнтують на підприємницькі цілі) повинен використовуватися термін «номенклатура», що підтверджується ст. 467 ЦК РФ, у якій асортимент визначається як види, моделі, розміри, кольори та інші ознаки товару, іншими словами робиться прив'язка до споживчих товарів [8]. Відповідно до ч. 2 ст. 266 ЦК України так само йде поняття і асортименту, і номенклатури. Тому слід погодитись з Т. Е. Кукіною і розмежувати поняття «номенклатури» та «асортименту» у ГК України.

Загальна кількість товару за асортиментом, номенклатурою визначається у спеціальному документі – специфікації – за згодою сторін (ст. 266 ГК України), а відповідно до ст. 669 ЦК України вона може бути погоджена і шляхом встановлення в договорі. Якість товару має бути засвідчена належним товаросупровідним документом і має відповідати умовам договору, вимогам щодо якості, передбаченим стандартом, технічним умовам, іншій технічній документації та законодавству, а в разі погодження сторонами зразку чи опису – відповідно, зразку чи опису (ст. 673 ЦК України, ст. 268 ГК України).

Правила Інкотермс традиційно використовуються в міжнародних торговельних контрактах (договорах), коли товар перетинає

національні кордони. Проте в різних частинах світу торговельні блоки, за прикладом Європейського Союзу, дещо спростили формальності перетину кордону. Таким чином, підзаголовок Правил Інкотермс 2010 формально визначає, що їх можна застосовувати як для міжнародних, так і для внутрішніх контрактів (договорів) купівлі-продажу. Правила Інкотермс 2010 чітко визначають, що зобов'язання з виконання експортних/імпортних формальностей існують лише там, де це може бути застосовано [9]. Відповідно до ч. 4 ст. 265 ГК України [7], умови договорів поставки повинні викладатися сторонами відповідно до вимог Міжнародних правил щодо тлумачення термінів «Інкотермс».

З 01.01.2011 року у всьому світі вступили в силу нові правила Інкотермс 2010 – правила Міжнародної торговельної палати (ІСС) по тлумаченню термінів для внутрішньої і міжнародної торгівлі, які встановлюють права й обов'язки сторін договору поставки з доставки товару і регламентують ризики втрати чи пошкодження товару, а також порядок несення витрат, пов'язаних з товаром, класифікуючи їх за чотирма відмінними між собою категоріями (Е, F, С, D). В Україні Правила Інкотермс набули чинності пізніше: Указом Президента України від 19.05.2011 «Про визнання такими, що втратили чинність, Указів Президента України від 4 жовтня 1994 року № 567 і від 1 липня 1995 року № 505» [10] відсутні обмеження щодо застосування Правил Міжнародної торгової палати з тлумачення термінів для внутрішньої та міжнародної торгівлі Інкотермс 2010 при укладенні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України. Введення в дію Правил Інкотермс в Україні має ряд відмінностей, які пов'язані з особливостями національного законодавства в цій галузі. Ситуація ускладнюється тим, що Правила Інкотермс 2010, як і інші документи ІСС, які захищені правом інтелектуальної власності, не можуть бути опубліковані у відкритому друці і розміщені в мережі Інтернет, згідно з міжнародним законодавством.

Правила Інкотермс фіксують такі важливі умови договору поставки, як:

- 1) місце і момент виконання обов'язків продавця з передачі товару;

- 2) перехід ризиків з продавця на покупця;
- 3) розподіл обов'язків з оплати необхідних витрат і зборів, включаючи сплату митних платежів;
- 4) здобуття експортних і імпортних ліцензій;
- 5) обов'язок укладення договору перевезення;
- 6) розподіл обов'язків сторін з пред'явлення платіжних і інших документів,
- 7) обов'язок страхування;
- 8) розподіл обов'язків сторін по забезпеченню належної упаковки та ін.

В Правилах Інкотермс 2010 року кількість термінів була зменшена з 13 до 11, але при цьому створено два нові положення (DAP – delivered at place – поставка до пункту, DAT – delivered at terminal – поставка до терміналу). Чотири найменш використовуваних в практиці термінів були скасовані (DAF, DES, DEQ, і DDU).

Згідно з Правилами Інкотермс СPT, СІP, СFR, СІF, DAT, DAP і DDP продавець повинен організувати перевезення товару до погодженого місця призначення. Незважаючи на те, що витрати на перевезення (фрахт) оплачує продавець, насправді вони оплачуються покупцем, оскільки вартість перевезення (фрахту) зазвичай включається продавцем в загальну ціну продажу. Вартість перевезення інколи включає витрати на завантаження і розвантаження товару на терміналі і його переміщення в межах порту або контейнерного терміналу. Перевізник або оператор терміналу може покласти ці витрати на покупця, який отримує товар. За таких обставин покупець бажає уникнути подвійної оплати одних і тих же послуг: перший раз – продавцеві як частина загальної ціни продажу, а другий – окремо перевізникові або операторові терміналу. Правила Інкотермс 2010 направлені на уникнення подібної ситуації шляхом чіткого розмежування таких витрат в статтях А6/В6 відповідних Правил Інкотермс [9].

Нові терміни, які з'явилися у Правилах Інкотермс 2010 року, DAT (поставка до терміналу) і DAP (поставка до пункту). Термін DAT (поставка до терміналу): товар надається в розпорядження покупця нерозвантаженим з транспортного засобу, що прибув. DAT застосовується для мультимодальних (змішаних) перевезень. Термін DAP (поставка до пункту) є загальним положенням, при якому важливо точно вказати місце призначення.

Термін DAT Delivered at Terminal (...named terminal of destination) – поставка на терміналі (... назва терміналу) замінює собою три терміни: DAF, DES, DDU, і передбачає, що товар надається покупцеві вже готовим для розвантаження. Термін DAT означає, що продавець здійснює постачання, коли товар, розвантажений з транспортного засобу, який прибув, наданий в розпорядження покупця в погодженому терміналі в поїменованому порту або в місці призначення [11]. «Термінал» включає будь-яке місце, закрите чи ні, таке як причал, склад, контейнерний двір або автомобільний, залізничний або авіа карго термінал. Продавець несе всі ризики, пов'язані з доставкою товару і його розвантаженням на терміналі в поїменованому порту або в місці призначення [11].

При намірах сторін покласти на продавця ризики і витрати по перевезенню і переміщенню товару з терміналу в інше місце, доцільно використовувати терміни DAT і DDP.

Термін DAP Delivered at Point (... named point of destination) – поставка в пункті призначення (... назва пункту) означає, що продавець здійснює поставку, коли товар наданий в розпорядження покупця на транспортному засобі, який прибув, готовому до розвантаження в узгодженому місці призначення. Продавець несе всі ризики, пов'язані з доставкою товару в поїменоване місце призначення [11].

Термін DAP вимагає від продавця виконання митних формальностей для вивозу, якщо такі застосовуються. Проте, продавець не зобов'язаний виконувати митні формальності для ввезення, сплачувати імпорتنі мита або виконувати інші митні формальності при ввезенні.

При намірах сторін покласти на продавця виконання митних формальностей для ввозу, сплату імпортного мита та виконання будь-яких інших митних формальностей для ввозу доцільно використовувати термін DDP. Термін DDP означає, що продавець здійснює поставку, коли в розпорядження покупця переданий товар, який звільнений від митних зборів, необхідних для ввозу на транспортному засобі, який прибув, готовому до розвантаження в поїменованому місці призначення. Продавець несе всі ризики, пов'язані з доставкою товару в місце призначення [11].

Отже, ICC зробила наступні заміни: 1) DAP (Delivered At Place) – доставлено до місця – використовується замість DAF, DES і DDU; 2) DAT (Delivered At Terminal) – доставлено на термінал – застосовується замість DEQ. Нові умови не залежать від вибраного виду транспорту. При визначенні митної вартості товарів, поставлених відповідно до нових умов, необхідно врахувати, що на умовах DAT у вартість товару включаються витрати як на перевезення до погодженого сторонами терміналу, так і на розвантаження на такому терміналі (без витрат на страхування). На умовах DAP у фактурну вартість входить лише вартість перевезення до вказаного сторонами місця без розвантаження і страхування. Визначення митної вартості товарів, що імпортуються, полегшується тим, що нові правила запроваджують зобов'язання обох сторін надавати всю необхідну інформацію за запитом у випадках проведення митного імпортно-експортного очищення. Попередня версія Інкотермс не містила таких умов співпраці.

Висновок

Результати дослідження можуть бути використані як аналітична та інформаційна основа для подальших наукових розробок у сфері дослідження використання правил Інкотермс при укладенні договору поставки. Практичне значення одержаних результатів полягає також у можливості їх використання у навчальному процесі під час проведення лекцій та практичних занять зі студентами з навчальних дисциплін: «Господарське право», «Цивільне та сімейне право», «Правові основи діяльності економіста», у підготовці підручників, навчальних посібників із зазначених дисциплін, навчально-методичної літератури у ВНЗ; у науково-дослідній сфері можуть слугувати підґрунтям для подальшої розробки питань щодо використання правил Інкотермс при укладенні договору поставки.

Таким чином, слід зробити висновок, що Правила Інкотермс, слідуючи за розвитком науково-технічного прогресу, періодично оновлюються, враховуючи передовий досвід і практику міжнародної торгівлі, в першу чергу зміни в транспортуванні товару і дозволяють:

- уникнути сторонам суперечок і різних тлумачень того або іншого терміну, умов договору, надаючи із врахуванням новітньої міжнародної практики роз'яснення по тих або інших базисах поставки;
- максимально спростити формулювання договору поставки, що укладається, уникнути зайвих нагромаджень в розподілі взаємних прав і обов'язків сторін, дозволяє їм чітко визначити обсяг прийнятих на себе зобов'язань.

Література

1. Глоба, О. Укладення договору поставки: теорія і практика [Електронний ресурс] / О. Глоба // Юридичний журнал. – 2005. – № 2. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1576>.
2. Цивільне право України. Особлива частина [Текст] : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
3. Сергієнко, В. В. Правове регулювання договорів на поставку нафти [Текст] : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Валерій Вікторович Сергієнко. – Х., 2001. – 20 с.
4. Цивільне право України [Текст] : курс лекцій. У 6-ти т. Т. 5. Договірне право: Ч. 1 Загальні положення та договори на передачу майна у власність / Р. Б. Шишка (керівник авт. кол.), Є. О. Мічурін та ін.; за ред. Р. Б. Шишки. – Харків : Еспада, 2006. – 336 с.
5. Зобов'язальне право: теорія і практика [Текст] : Навч. посіб. / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 912 с.
6. Цивільний кодекс України [Текст] : Закон України № 435-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
7. Господарський кодекс України [Текст] : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
8. Кукина, Т. Е. Предмет договора поставки [Електронний ресурс] / Т. Е. Кукина // Право и экономика. – 2001. – № 1. – С. 19–27. – Режим доступу : http://www.juristlib.ru/book_1518.html.
9. Инкотермс 2010 в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.incoterms.zed.ua/ru/copyright>.
10. Про визнання такими, що втратили чинність, Указів Президента України від 4 жовтня 1994 року № 567 і від 1 липня 1995 року № 505 [Текст] : Указ Президента України від 19.05.2011 № 589/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 94 (26 травня). – С. 4.

Вибір того або іншого базису поставки на основі Правил Інкотермс визначають ціну товару, розподіл між покупцем і постачальником витрат з доставки товару, тобто підвищують комерційну ефективність правочинів. Правила Інкотермс націлені на те, щоб полегшити контрагентам з різних держав процес укладання і виконання зовнішньо-економічних договорів за допомогою чіткого формулювання і письмового закріплення стандартних умов договору.

References

1. Globa, O. Conclusion of contract of delivery: theory and practice. In: *Law Magazine*, 2005, No. 2. Accessed at: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1576>. (in Ukrainian)
2. Ed.: Dzera, O. V.; Kuznetsova, N. S.; Maidanyk, R. A. Civil law of Ukraine. Main points. Textbook. Kyiv: Yurinkom Inter, 2010. 1176 p. (in Ukrainian)
3. Sergienko, V. V. Legal regulation of contract of oil delivery: autoabstract, Cand.Sc.Law dissertation. Harkiv, 2001. 20 p. (in Ukrainian)
4. Shishka, R. B. (Ed.); Michurin, T. O. et al. Civil law of Ukraine: series of lectures. 6 volumes. Volume 5. Contract law: part 1. General position and contracts for disposal of property. Harkiv: Espada, 2006. 336 p. (in Ukrainian)
5. Dzera, O. V. (Ed.); Kuznetsova, N. S.; Luts, V. V. et al. Law of obligations: theory and practice. Text edition. Kyiv: Yurinkom Inter, 1998. 912 p. (in Ukrainian)
6. Law of Ukraine No. 435-IV dated back to January, 16, 2003 «Civil code of Ukraine». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2003, No. 40–44, item 356. (in Ukrainian)
7. Law of Ukraine No. 436-IV dated back to January, 16, 2003 «Commercial code of Ukraine». In: *Register of the Parliament of Ukraine*, 2003, No. 18, item 144. (in Ukrainian)
8. Kukina, T. E. Subject of a contract of delivery. In: *law and Economy*, 2001, No. 1, p. 19–27. Accessed at: http://www.juristlib.ru/book_1518.html. (in Russian)
9. INCOTERMS 2010 in Ukraine. Accessed at: <http://www.incoterms.zed.ua/ru/copyright>. (in Russian)
10. Decree of the President of Ukraine No. 589/2011 dated back to 19.05.2011 «About admission of such decrees which are not effective, decrees of the President of Ukraine dated back to October, 4, 1994, No. 567 and to July, 1, 1995». In: *Governmental messenger*, 2011, No. 94, p. 4. (in Ukrainian)
11. INCOTERMS 2010. Rules of usage of term of internal and foreign trade. Kyiv: Association «ZED», 2011. 265 p. (in Ukrainian)

11. Інкотермс 2010. Правила ІСС з використання термінів для внутрішньої та міжнародної торгівлі [Текст] / [пер. з англ. ТОВ «Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД»]. – К. : Асоціація «ЗЕД», 2011. – 265 с.

Аляб'єва Наталія Вікторівна – к.ю.н., начальник юридичного відділу Приватного акціонерного товариства «АВК». Наукові інтереси: договірне право.

Алябьева Наталья Викторовна – к. ю. н., начальник юридического отдела Частного акционерного общества «АВК». Научные интересы: договорное право.

Nataliya Alyabeva – PhD (in law), manager of law department Private joint-stock company of «AVK». Research interests: contract law.